

Herman Ottó komáromi kapcsolatairól

Herman Ottó (1835—1914) kortársaitól joggal kapta a „polihisztor” jelzőt, hisz valóban számos tudományággal foglalkozott, úgymint rovartalannal, madártannal, embertannal, régészettel, történelemmel, nyelvészettel és néprajzzal. Emellett a múlt század második felének egyik nagy hatású politikusa is volt. Nevéhez fűződik többek között a magyarországi tudományos madártan megalapítása és külföldi példák nyomán ő ösztönözte Magyarországon az ősrégészeti és az antropológiai kutatások elindítását is. Az utókor azonban elsősorban néprajzkutatóként tartja számon. Neki köszönhető, hogy Magyarországon a folklórkutatások mellett tudományos szinten megindultak a tárgyi néprajzi vizsgálódások is. Szemléletét az evolúcionizmus jellemezte.

Herman Ottó életéről eddig már több életrajz készült, munkái számos kiadást értek meg. Két éve pedig Erdődy Gábor történész válogatott egy kötetre valót gyűjtőnaplóiból, vitacikkeiből és leveleiből.¹ Ebben a komáromi vonatkozású feljegyzései nem kaptak helyet, pedig A magyar halászat könyve című munkájából tudjuk, hogy néprajzi kutatásai során Komáromban is megfordult. Ez ösztönözte arra, hogy a rendelkezésemre álló helyi források alapján megpróbáljak fényt deríteni Herman Ottó komáromi kapcsolataira. Ebben elsősorban a helyi lapok és a levéltári anyag nyújtott segítséget. A komáromi (Komárno) Járási Levéltár négy Herman Ottó levelet őriz, ezeket az alábbiakban adom közre.

1883 augusztusában a Komáromi Lapok arról tudósít, hogy „Herman Ottó jeles természet-tudósnk a héten több napon át a dunai halászat és halak tanulmányozása végett — városunkban időzött. Idejének legnagyobb részét künn a halásztanyákon a halászok körében töltötte, hol ő maga is meglehetősen szerencsével horgászott. Itteni bűvárlatainak eredményeivel egészen meg volt elégedve. Több dunai halfajt vitt borszeszbe téve a nemzeti múzeum természetrajzi tára számára is. Tőlünk a Tisza vidékére utazott, az ottani halászat tanulmányozására.”²

Valószínűleg ez a gyűjtőútja szolgált alapul az 1887-ben megjelent munkája, A magyar halászat könyve komáromi fejezetének megírásához. Ebből a Komáromi Lapok tárcája a könyv megjelenésének évében A komáromi halászat címmel közölt részleteket.³ A hírlapíró megjegyzi, hogy „két illusztráció is van csatolva a mű e részéhez, az egyik egy komáromi halásztanyát, a másik tanyavetést ábrázol sikerült kivitelben. Az alakok ismerős komáromi halászok hű képmásai.”⁴

A nagy tudós később se feledte el Komárom gazdag halászati hagyományát és eszközkincsét, és amikor 1894-ben megbízták az Ezredéves Országos Kiállítás halászati részének az elkészítésével, ismét Komáromhoz fordult segítségért. Mint a történelmi-vadászati bizottság társ-

¹ A pokol cséplője. Herman Ottó gyűjtőnaplói, vitacikkei, levelei. (Válogatta, sajtó alá rendezte, az utószót írta Erdődy Gábor.)

² Komáromi Lapok (a továbbiakban KL) IV. évf. (1883) 43. sz. 3. old.

³ KL VIII. évf. (1887) 15. sz. 1—2. old.

⁴ KL VIII. évf. (1887) 15. sz. 3. old.

elnöke, levélben kérte fel Tuba János komáromi csoportbizottsági tagot,⁵ hogy a kiállítás számára szerezzon be néhány halászeszközt. Így hangzik a levél:

1896-iki
Ezredéves Országos Kiállítás
I/9 csoportbizottság.
Nemzeti Múzeum
Szám 126/94

Nagyságos Uram!

Tisztelettel és egész bizalommal a következőkre bátorodom Nagyságodat felkérni.

Legyen oly kegyes az iránt intézkedni, hogy Komáromban és környékén az ezredéves kiállítás halászati része számára a következő tárgyak szereztessenek be:

1. Egy teljes felszerelésű *fenékhorg*.
2. A hány *lentő* csak keríthető, értve a fából valókat kövel súlyozva.
3. Egy lovasbárka.
4. Egy evedző.
5. A hálók némely nemein divó háló köveknek minden nemét. Fő dolog, hogy *használt tárgyak* legyenek. Minden költséget nagy köszönettel megtéríteni kész vagyok. A tárgyak nevem hozzátételével a m. Nemzeti Múzeum igazgatóságához küldhetők.

Fogadja kérem hazafias tisztelem kifejezését.

Budapest 1894 martius 2.

Herman Ottó
b. elnök

Nagyságos Tuba János Országgy. képviselő úrnak az I/9 csoportbizottság tagjának Rév-Komárom.

(Megjegyzés: Ismeretlen kézírású levél, csak az aláírás Herman Ottóé.)

Sajnos nem ismerjük Tuba János válaszelevelét, de az minden bizonnyal kedvező lehetett, mert Herman Ottó egy másik, dátum nélküli, saját kézzel írt levele következtét⁷ (lásd a 8. oldalon)

Herman Ottó a Tuba János által begyűjtött halászeszközökről a következő, dátum nélküli, saját kézzel írt levélben érdeklődött:⁸

1896-iki
Ezredéves Országos Kiállítás
I/9 csoport-bizottság
V. Akadémia-utca 3.
Szám 155

Nemzeti Múzeum

Nagyságos Uram!

Közeledvén a végrehajtás, van szerencsém tiszteletteljesen kérdezni: hány csomagot fog a komáromi halászati szerszám alkotni? Erre azért van szükségem, hogy a kellő számú jelező lapról gondoskodhassam, mely arra való, hogy a csomagokra ragasztva, azoknak a kiállítási területre való beszállítását biztosítsa.

Kiváló tisztelettel

Herman Ottó
R—Komárom. cs. b. elnök

Nagys.

Tuba János képviselő, biz. tag úrnak

Amikorra 1896-ban sor került a halászeszközök Komáromból való elszállítására, Herman Ottó és Tuba János között már baráti viszony alakult ki, amit a cím mellett látható, rövid, Tuba Jánosnak címzett, saját kézzel írt s Komáromban az utolsó fennmaradt Herman Ottó levél jelez.⁹

⁵ Tuba János (1855—1921) előbb Komáromban városi tisztviselő (1878—1892), majd a Komárom Vidéki Takarékpénztár igazgatója (1892—1918) nyugállományba vonulásáig. 1892—1905 között országgyűlési képviselő. Komárom közéletének jelentős alakja. 1880-ban Komáromi Lapok címmel újságot indított, s ennek haláláig eszmei irányítója volt. — [KL XLII. évf. (1921) 86—87. sz. 2. old. Tuba János élete — Nekrológ.]

⁶ Járasi Levéltár Komárno. Fond Alapi Gyula hagyaték. 1. sz. doboz. Leltári szám nélkül.

⁷ Uo.

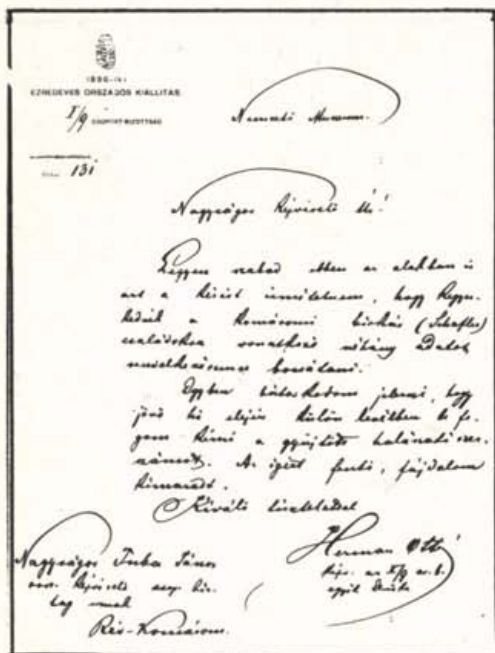
⁸ Uo.

⁹ Uo.

A Herman Ottó és Tuba János között kialakult baráti viszony az elkövetkező években sem szakadhatott meg, mert a jeles tudós 1901 novemberében ismét Komáromba látogatott, ahol két napig Tuba János vendége volt.¹⁰ Ez alkalommal egyrészt A magyar nép arca és jelleme című, 1902-ben megjelent munkájához gyűjtött adatokat, másrészt megtekintette az állami polgári leányiskola gazdag természetrajzi gyűjteményét. A helyi lapok szerint Herman Ottó „vasárnap reggel részt vett az ev. ref. egyház isteni tiszteletén is, hogy az itt egybegyűlt gazdaközönség férfiival megismerkedhessék. Isteni tisztelet végeztével id. Sebestyén Józsefet, Rácz Dánielt, továbbá a fiatalabbak közül ifj. Sebestyén Józsefet, Sebestyén Ferencet, Rácz Ferencet, Rácz Benót s még többeket is fölkért, hogy engedjék magukat lefényképezetni tanulmánya számára, ami aztán Wittmann Nándor fényképésznél meg is történt... A Bottay által tömött állatokról általában nagy elismeréssel nyilatkozott Herman Ottó, s ennek folytán említette is, hogy a vidéken is fölláttani tervezett madárvonulási és madárfigyelő osztályok komáromi központjának vezetőjéül Bottay Kálmánt fogja illető helyen ajánlani.”¹¹

Az elkövetkező évekből már nem találtam Herman Ottóval kapcsolatos komáromi adatokat. A tudóst élete utolsó évtizedében elsősorban a pásztorkodás néprajza foglalkoztatta. Nincs adatunk arról, hogy e témával kapcsolatban gyűjtött-e Komáromban.

Fehérváry Magda



¹⁰ KL XXII. évf. (1901) 47. sz. 3. old.

¹¹ Herman Ottó Komáromban. KL XXII. évf. (1901) 48. sz. 4. old.